

Návrat ztracených včel

Českých včelařů konečně zase přibývá.

Byznys se včelami se v tuzemsku blíží pěti miliardám korun

ČESKÝ KONÍČEK. Tuzemské včelaře uživí vlastnictví zhruba 200 až 300 včelstev. Takových je ovšem v Česku z celkových 49 tisíc pouhých 110. Ostatní mají včely jako hobby.

Kolem našich hlav létá více než 1,5 miliardy korun, vezmeme-li v potaz aktuální cenu jednoho včelstva a jejich monitorovaný počet v Česku. A minimálně další miliarda až dvě jsou „uložené“ v úlech a dalším včelařském vybavení. Když se k tomu připočítá přes jeden a půl miliardy korun ročně za med, vosk a jiné včelařské produkty, byznys se včelami se blíží pěti miliardám korun, které čeští včelaři v současné době spravují. Ovšem význam včel je daleko větší. Odhady publikované před časem ve Velké Británii hovoří o tom, že přínos jednoho včelstva jako nejvýznamnějšího hmyzího opylovače je zhruba šestkrát větší než hodnota medu a dalších produktů, které vytváří.

DLOUHO OČEKÁVANÝ OBRAT

Českých včelařů konečně zase přibývá. Zastavil se tak sestupný trend trvající několik desetiletí, který vzbuzoval obavy, že tuzemské včelařství postupně zanikne. Obrat dokládají statistiky uplynulých let. Od roku 2010 vzrostl počet českých včelařů o téměř dva tisíce na 49 tisíc a ani letošní rok nebude výjimkou. Profesionálové z oboru se shodují v tom, že za to může relativně velkový systém dotací i celková ekonomická situace, která nutí stále více lidí poohlédnout se po dalších zdrojích příjmů.

I díky tomu se kolem včel a včelařů točí zajímavý byznys. Úly, medomety, sklenice na

med a jiné včelařské „nezbytnosti i vychytávky“. V tomto směru se Česko příliš neliší od zbytku Evropy, kde podle oficiálních údajů včelařství přímo i nepřímo zaměstnává přibližně 600 tisíc lidí.

Začít včelařit nevyžaduje jenom odvalu a překonání strachu ze včel. „Komplet zahrnující tři takzvané třinástavkové úly osazené silnějšími oddělky a nezbytné vybavení pro začínajícího včelaře lze pořídit za zhruba 20 až 30 tisíc korun“, vysvětluje Václav Břínek, vlastník obchodu se včelařskými potřebami v Jesenici u Rakovníku, a dodává: „Není ovšem problém utratit mnohem víc.“ Jak dokládají statistická data, nové včelaře to neodrazuje. Včelařskému startu totiž hodně pomáhají dotace. Začínající včelaři je můžou získat ze dvou základních zdrojů: buď od Evropské unie, nebo z jednotlivých krajů.

Koncem minulého měsíce vláda schválila nařízení, které umožní českým včelařům v nadcházejících letech získat 230 milionů korun (polovinu hradí státní rozpočet a druhou polovinu fondy EU). „V průběhu srpna by měly být dolaženy podrobnosti, které stanoví pravidla jejich čerpání v nadcházejících třech letech“, řekl týdeníku Euro Petr Krejčík, tajemník Českého svazu včelařů. Systém těchto dotací do včelařství funguje již devět let a objem alokovaných částek v něm postupně roste. Z dotací včelaři nezískají na svůj včelařský projekt celých sto

procent, ale přibližně polovinu. Druhou polovinu musejí uhradit ze svého. Nicméně je možné z tohoto dotačního titulu získat pro začínajícího včelaře zmiňovaných 50 procent na čtyři nové úly včetně včelstev a vybavení.

Druhou možností jsou dotace z krajského rozpočtu. Na konci července zveřejnil Ústecký kraj seznam příjemců dotace, kde začínající včelař mohl získat až 20 tisíc korun na maximálně pět úlů včetně včelstev při minimálně dvacetiprocentní spoluúčasti. „Zájem byl obrovský“, tvrdí Karla Škorpilová, která má na ústeckém krajském úřadu tento typ dotací na starost. Jednotlivé dotace se kvůli tomu musely stejně jako loni plošně zkrátit. Ten, kdo požádal o 20 tisíc, dostal nakonec pouze jedenáct tisíc korun. S obdobným enormním zájmem se potýkají i ostatní kraje.

TŘÍLETÁ VĚJČKA

Dotace se neposkytují pouze začínajícím včelařům. Evropské a krajské příspěvky putují každoročně také na obnovu úlů, modernizaci vybavení, na školení i na produkci včelích matek. Téměř jako samozřejmost je mezi včelaři brána dotace na včelí léčiva, zejména proti včelímu parazitu varroáze. Žádosti a dotační projekty se většinou podávají v prvních třech až čtyřech měsících roku. Evropské dotace mají tu zvláštnost, že se musejí podávat prostřednictvím Českého včelařského svazu, jenž sdružuje 94 procent z bezmála padesáti tisíc tuzemských včelařů.

„Dotace je láková záležitost, ale je to i trochu past“, prohlašuje Rudolf Mark z Rumburku. „Získáte první dotaci z jednoho zdroje, pak z jiného, třeba na medomet, a najednou zjistíte, že v tom máte kvůli nezbytné spoluúčasti tolik peněz, že prostě už nemůžete skončit a musíte svůj koníček dál rozvíjet a dotovat“, vysvětluje. Naprostá většina dotací je totiž postavena tak, že na ně má včelař nárok, ale na druhou stranu se zavazuje, že bude včelařit určitou dobu. „V případě naší ústecké dotace jsou to tři roky“, upřesňuje Karla Škorpilová. „Tři až pět let je právě rozhodující okamžik, který rozhodne nejenom o tom, zda začínající včelař bude ve svém včelaření pokračovat, ale že ho bude i rozvíjet“, podotýká Václav Ducháč, dlouholetý včelařský učitel.

ŽÁDNÉ POHÁDKOVÉ VÝDĚLKY

Třebaže čísla o počtu včelařů v Česku za letošní rok ještě nejsou k dispozici, zájem o včelaření bude stoupat. Lidé, kteří prodávají včelařské potřeby, včelí matky nebo takzvané oddělky, hlásí v letošním roce enormní poptávku. „Za celý svůj život jsem nezažil takový zájem o včelí matky a oddělky (malé včelstvo s mladou matkou), jako byl letos,“ uvádí Luboš Skuhrovec ze včelařské stanice Liběchov, který se včelaření věnuje téměř padesát let. Oddělky si kupují především začínající včelaři. Jeho slova potvrzuje Jana Provazníková, majitelka velké včelí farmy nedaleko Kolína: „Po oddělcích se letos jenom zaprášilo a další zájemce jsem musela odmítnout.“ „Mnoho včelařů přišlo kvůli dlouhé zimě o včelstva a letos se je rychle snaží nahradit,“ namítá ovšem Václav Břínek z Jesenice u Rakovníku. „U oddělků je to ale jasné. Ty kupují převážně začínající včelaři. Stávajícím včelařům stačí pouze nová matka a oddělky si udělají ze svých včelstev,“ dodává.

Velkým problémem pro začínající včelaře tak nemusejí být ani peníze, ani získání dotací, ani vybavení. Potíže nastávají, když chce začínající včelař koupit včelstvo, které do nových úlů usadí. Poptávka je letos obrovská a cena není nejnižší. Oddělek stojí kolem tisíce korun a včelstvo v rozmezí tří až pěti tisíc. Jak se zdá, ani tyto potíže zájemce zatím neodrazují. Proč? „První je snaha zkusit se včelařstvím uživit nebo si jeho prostřednictvím zajistit nějaké příjmy. Tím druhým je snaha nových zájemců o včelaření nalézt pro sebe nějakého skutečně smysluplného koníčka,“ soudí Luboš Skuhrovec.

Josef Lojda, zástupce ředitele včelařského učiliště v Nasavrkách nedaleko Chrudimi, podobné úvahy potvrzuje. „Zhruba dva tři roky zpátky pozorujeme, že včelařství začíná lákat i mladé lidi a tento zájem trvá i letos,“ říká. Dalibor Titěra z Výzkumného ústavu včelařského k tomu poznamenává: „Systém různých dotací, iluze relativně bezpracného zisku, a hlavně obrovská poptávka po tuzemském kvalitním medu způsobuje, že o včelaření a o obchod s medem projevuje zájem čím dál více lidí.“

Začít se včelařením žít není ovšem jednoduché. Pravidla EU stanovují, že profesionálem je ten, kdo má 150 včelstev. „Optimální je

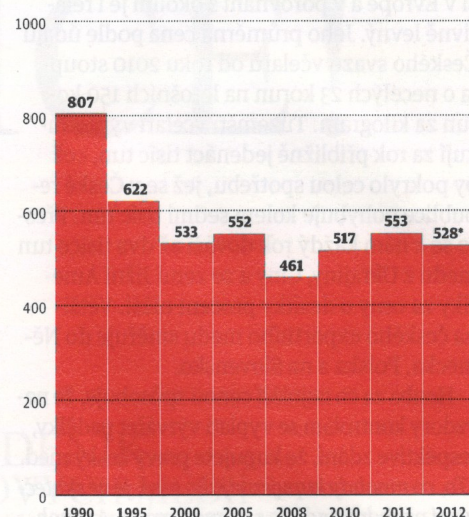
KDE NESOU VČELY NEJVÍCE

Rozložení včelařů, včelstev a jejich produkce v ČR

Kraj	Počet včelařů	Počet zazimovaných včelstev	Výnos medu na včelstvo
		2012-2013	
Hl. m. Praha	437	3 159	16,77
Středočeský	6 043	64 891	16,03
Jihočeský	5 453	56 133	13,98
Plzeňský	4 635	48 467	15,59
Karlovarský	1 184	13 639	11,93
Ústecký	2 066	23 962	15
Liberecký	2 072	17 855	10,3
Královéhradecký	3 130	32 286	13,9
Pardubický	3 334	34 850	13,2
Vysočina	4 373	48 481	13,46
Jihomoravský	5 037	63 903	13,99
Olomoucký	3 111	33 717	13,98
Zlínský	4 112	38 345	9,05
Moravskoslezský	4 734	48 435	11,33

POČTY VČELSTEV V ČESKU

(v tis.)

*údaj o zazimovaných včelstvech v roce 2012/2013

Zdroj: analýza Českého svazu včelařů a Výzkumného ústavu včelařského

začít se třemi až pěti včelstvy a v průběhu let se dostat na deset až dvacet. Čtyřicet až osmdesát včelstev už vyžaduje značnou zručnost, zapojení celé rodiny a spoustu práce. Vlastnictví 150 až 200 včelstev je hranicí mezi přivýdělkem a regulérní plně profesionální živností,“ tvrdí Josef Lojda. František Kamler z Výzkumného ústavu včelařského v analýze pro Český svaz včelařů uvádí, že „ve většině případů uživí včelaře 200 až 300 včelstev“.

Ani to však není zárukou pohádkových výdělků. Jana Provazníková, která nedaleko od Kolína chová 500 kmenových a 100 záložních včelstev, říká: „Jsme na hranici rentability.“ Další velcí včelaři (v roce 2012 jich bylo u nás pouze 110) říkají v podstatě totéž a svoji bilanci většina z nich vylepšuje výrobou medoviny, svíček, včelí kosmetiky a pořádáním přednášek a kurzů. „Kromě krmení vybavení spolkneme čím dál víc peněz krmením včel, tedy nejčastěji používaný cukr,“ doplňuje Luboš Skuhrovec z Liběchova. „Jedno včelstvo zakrmujeme na zimu 15 až 18 kilogramy cukru,“ říká.

O POPTÁVKU NENÍ NOUZE

Většina českých včelařů má aspoň jistotu, že med bez problémů prodají. „Za deset let, co

včelařím, nemám problém s tím, že bych neprodal to, co moje včely přinesly. Je to spíše naopak. Poptávka je taková, že čím dál častěji nemám co prodávat,“ prohlašuje Rudolf Mark. Množství medu totiž nejde naplánovat a závisí jak na průběhu počasí, kondici včelstva, dovednosti včelaře, tak na jemných přírodních souvislostech. „Dobrym příkladem je lípa. Jsou roky, kdy kvete a současně meduje, to znamená, že produkuje nektar, a jsou roky, kdy jenom kvete a včely z ní nic nemají,“ vysvětluje Miroslava Novotná z Nasavrk, která se problematice včelí pastvy dlouhodobě věnuje.

Údaje o medném výnosu z jednoho včelstva navíc část včelařů tají a část, podobně jako v případě rybářských úlovků, značně zkrlesluje. Asi nejpřesnější údaj lze najít u Výzkumného ústavu včelařského v Dole u Libčic nad Vltavou. Ten má na různých místech po republice tisícovku včelstev, a jak říká Dalibor Titěra: „Průměrný výnos zkušených včelařů v dlouhodobé řadě se pohybuje v rozmezí patnácti až třiceti kilogramů medu na včelstvo za rok.“ To potvrzuje oficiální statistika. Za loňský rok se z jednoho včelstva průměrně získalo necelých čtrnáct kilogramů medu a půl kilogramu vosku.

ZDRAVÉ KOŘENY.

Těžiště včelařství v Česku je historicky spojené s malovčelaři, kteří vlastní maximálně 30 včelstev. Díky tomu optimálně funguje a udržuje druhovou rozmanitost české krajiny.

Český med se díky dlouholeté tradici, osvětě a kontrole považuje za nejkvalitnější v Evropě a v porovnání s okolím je i relativně levný. Jeho průměrná cena podle údajů Českého svazu včelařů od roku 2010 stoupla o necelých 23 korun na letošních 150 korun za kilogram. Tuzemští včelaři vyprodukují za rok přibližně jedenáct tisíc tun, což by pokrylo celou spotřebu, jež se v České republice pohybuje kolem sedmi tisíc tun. Přesto se k nám každý rok dováží až dva tisíce tun medu z Ukrajiny, Číny a ze zemí Jižní Ameriky za ceny o desítky procent nižší. Většina českého exportního medu směřuje do Německa, Polska a na Slovensko.

Honba za co nejnižší cenou způsobuje, že navzdory kontrolám se vyplatí vytvářet padělky, respektive zdání, že kupujete pravý český med. „To, co mnohdy kupujeme jako med, je ve skutečnosti přírodní sladidlo s příměsí medu. A mnohdy obsahuje řadu pro čistý med nežádoucích příměstí“, vysvětluje Dalibor Titěra. Jde o přidaná barviva (například amoniosulfitový karamel), přírodní sladidla vyrobená ze škrobů (sirupy vyrobené z pšenice, kukuřice nebo jiných plodin) nebo obyčejný cukr. „Skutečně dobrý med by měl mít podobně jako opravdu dobré víno na sklenici etiketu s jménem, adresou, případně i telefonem včelaře“, dodává Titěra, který se rozbořům medů dlouhodobě věnuje.

S PODPOROU MINISTRŮ

Těžiště včelařství v Česku je historicky spojené s malovčelaři, tedy těmi, kteří vlastní maximálně 30 včelstev. Těch je z celkového počtu 528 tisíc zazimovaných včelstev v roce 2012 (údaje o letošním roce budou známe až v roce 2014) více než 70 procent. Pokud k nim připočítáme včelaře o kategorii výše, kteří vlastní 31 až 100 včelstev, stoupne podíl až na 92 procent. Díky tomuto rozložení české včelařství optimálně funguje a udržuje druhovou rozmanitost české krajiny. „U nás pořád máme přes šest včelstev na kilometr čtvereční, Německo nebo Polsko mají dvakrát až třikrát méně“, podotýká Dalibor Titěra.

Odvracenou stránkou tohoto stavu je, že optimální rozložení včelstev jako opylovačů v krajině je z ekonomického pohledu zoufale neefektivní. „Bez včelařských dotací to nejde“, říká

hejtman Jihočeského kraje Jiří Zimola a dodává: „Nevidím žádné jiné dotace, jejichž společenský přínos je tak jednoznačný.“ Nejenom hejtmani, ale i ministři zemědělství mají o významu včelařství poměrně jasno. „Chceme podpořit chov včel, rozvoj včelařství a povzbudit k této potřebné činnosti i mladé lidi“, řekl letos na jaře tehdejší ministr zemědělství Petr Bendl a jako cíl si vytkl, aby přibyli včelaři s více než dvaceti včelstvy a včelaři s včelstvy v kočovních zařízeních, která se mohou převážet k právě kvetoucím polím. Ministr Rusnokovy vlády Miroslav Toman rovněž týdeníku Euru řekl, že „podpora včelařů je žádoucí nejen na úrovni ČR, ale celé Evropské unie“. V této souvislosti je zajímavý dlouhodobý postoj ministerstva financí. Kromě dotací existuje totiž v zákoně o dani z příjmu výjimka, která osvobozuje příjmy fyzických osob, které plynou z maximálně 40 včelstev na poplatníka.

ŽIVÉ MOBILNÍ TOVÁRNY

Má to všechno smysl a nejsou to zbytečně vyhozené peníze? „Včela je v našich zeměpisných šířkách naprosto nenahraditelná. Mnoho rostlin-

České včelařství prožívá jemné náznaky oživení. Zda bude trvalé, se teprve ukáže.

ných druhů potřebuje časné zjara opylení, které umožní rostlinám v našem relativně krátkém létě vytvořit dostatek plodů nebo semen. Jedině včely jako jeden z mála přezimujících druhů hmyzu jsou schopny tento úkol v jarních měsících splnit, neboť během jarního květu rostlin je jich na rozdíl od ostatních hmyzích opylovačů již dostatečný počet“, tvrdí Dalibor Titěra. Studie sponzorované Evropskou unií uvádějí, že více než polovina potravin z evropských zdrojů přímo (produkce plodů a semen) nebo nepřímo (produkce krmiv) souvisí s opylovací činností včel.

Včely i včelařství v České republice jsou v relativně dobré kondici. A to díky tomu, že česká a evropská tradice přístupu ke včelám a včelařství je jiná než v okolním světě. „U nás je to stále ještě něco mezi koníčkem a zdrojem obživy a naši včelaři se o své včely velmi starají“, soudí Josef Lojda. Naproti tomu například v USA se velké množství včelstev převládá ze severu na jih k rozsáhlým ovocným, zejména mandloňovým plantážím, protože mandloň bez opylení včelou prakticky neploží. „Tam v době květu splní svoji roli opylovačů a následně jsou ponechány v úlech svému osudu. Příští rok se dovoz včel opakuje“, dodává Lojda. To ovšem nezůstává bez následků. Skupina The Bee Informed Partnership financovaná vládou USA letos na jaře zveřejnila, že během letošní zimy zahynula nebo zmizela třetina všech včelstev chovaných v USA, což je dvakrát více, než je obvyklé. A o příčinách již sedmiletého masivního úhynu se jenom spekuluje. „S největší pravděpodobností včelstva reagují na absolutní vyčerpání způsobené jak působením chemických látek, nemocí, změnami v druhové rozmanitosti krajiny, tak nešetrnou činností člověka, která ze včel v některých zemích světa udělala pouhé živé mobilní továrny na včelí produkty a opylovače nekonečných zemědělských monokultur“, odhaduje příčiny Dalibor Titěra. „I v Česku dochází k zimním ztrátám včelstev. Ty však nebývají větší než deset procent a jen jednou v uplynulých letech dosáhly 27 procent“, podotýká Titěra.

České včelařství prožívá jemné náznaky oživení. Zda bude trvalé, se teprve ukáže. Počty včelařů sice rostou, nicméně v porovnání s dobou před deseti lety, kdy počet včelařů dosahoval více než 70 tisíc, je jich stále málo. A ve srovnání s rokem 1970 jich je ještě méně. Tehdy se včelařství věnovalo skoro sto tisíc lidí. Ze současné analýzy Výzkumného ústavu včelařského vyplývá, že letos i přes avizovaný růst jich je s bídou polovina. „A pro optimální zavčelení krajiny chybí v naší krajině ještě 200 tisíc včelstev“, řekl nedávno v pořadu ČT1 Miloslav Peroutka z Českého svazu včelařů. ●